

Maria Säkö

Loppuraportti

Helsingin Sanomain Säätiö Freie Universität Berlin,

Europäische Journalisten-Fellowships EJF 2022-2023

Opiskelin lukuvuoden 2022-2023 Helsingin Sanomain säätiön stipendiaattina Berliinin Freie Universität -yliopistossa eurooppalaisille toimittajille suunnatussa Europäische Journalisten Fellowships- eli EJF -ohjelmassa.

Syksyllä opinnot lähtivät toden teolla käyntiin vasta lokakuun puolessavälissä, mutta olivat ainakin omalla kohdallani sitäkin intensiivisemmät. Myös stipendiaattiohjelmamme käynnistyi ja pääsinkin heti tutustumaan mitä monipuolisemmilla taustoilla journalistin työtä tekeviin toimittajiin. Meidän ryhmämme koostui toimittajista, jotka olivat noin 40-vuotiaita, itse olin 45-vuotiaana (täytin 46 marraskuussa) porukan vanhin, mutta suurin osa kuitenkin ryhmästämme oli 40 tai yli. Vain yksi oli 27-vuotias ja yksi 36. Stipendiaattikaverini olivat kotoisin Moldovasta, Ukrainasta, Yhdysvalloista, Isosta-Britanniasta ja kaksi oli Venäjältä.

Ryhmämme oli ehkä siitä erikoinen, että lähes kaikki muut joko asuivat jo valmiiksi Berliinissä tai muuttivat Berliiniin lukuvuoden 2022-2023 aikana. Suurin syy kahden (venäläisen ja ukrainalaisen) stipendiaattimme Berliinin-muuttoon oli Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan, yhden muuton syy oli Trumpin politiikka, joka oli pilannut yhdysvaltalaiselta toimittajastipendiaattikollegalta halun elää omassa maassaan ja yksi syy yhden venäläisen lähtöön jo aiemmin kotimaastaan oli Putinin jo pitkään jatkunut sortopolitiikka. Brittiopiskelija osti asunnon Berliinistä, koska hän halusi paeta BREXIT-politiikkaa, mutta päätyi lopulta myymään asuntonsa takaisin ja palaamaan Britteihin.

Vaikka olin porukan vanhin (no, vain yhtä vuotta jenkkiä vanhempi), koin olevani (elämän)kokemattomin. He kaikki olivat kotoisin niin paljon julmemmista ja kovemmista ja kilpailuhenkisemmistä maista, että tunsin itseni usein heidän seurassaan aivan pumpulissa kasvaneeksi. En ole koskaan paennut sotaa, köyhyyttä, mielivaltaiseksi käynnyttä hallintoa ja pelännyt kouluampumisia. Kaikkia näitä taas opiskelukaverini olivat nähneet, osa hyvinkin läheltä. Ystävystyin lähes kaikkien kanssa ja ystävyys meni hyvin tiiviiksi stipendivuoden lopulla. Tuimme toisiamme, väittelimme kaikesta maan ja taivaan välillä, harrastimme kulttuuria, ulkoilua, paransimme maailmaa ja teimme yhdessä lopputöitämme. Tuntuu mahdottomalta ajatella, että heitä ei tosiaan välttämättä enää tässä elämässä tapaa, mutta toivon kovasti, että voimme järjestää jonkinlaisen kokoontumisen jossain vaiheessa, edes virtuaalisesti. Opiskelukaverit olivat tärkeä osa stipendivuotta kaikkine hankaluuksineenkin. Esimerkiksi ukrainalainen stipendiaatti kieltäytyi tulemastakin jokaviikkoiselle Jour Fix -tunnillemme, koska hän ei voinut olla niissä venäläisten kanssa. Siitäkin huolimatta, että venäläiset olivat Putinin vastustajia ja paenneet hänen hallintoaan ulkomaille.

Omat opintoni koostuivat EJF-ryhmämme viikoittaisesta Jour Fix -luennosta sekä EJF-ohjelmaan kuuluvista ekskursioista eri puolille Berliiniä. Toukokuussa kävimme myös NRZ-lehden toimituksessa Essenissä ja matkustelimme Ruhrin alueella muutenkin. Matka oli todella antoisa, ja näimme siellä, miten maakuntalehtikin voi Saksassa kukoistaa. Lisäksi tutustuimme monipuoliseen Ruhrin alueen kulttuuriin ja historiaan. Tämän lisäksi aloitimme lopputöidemme työstämisen jo ennen joulua kollokviumissa. Näitä symposiumeja järjestettiin vuoden aikana 5 kappaletta ja lisäksi meillä oli vielä kenraaliharjoitus ennen varsinaista loppujuhlaa, joka järjestettiin idyllisessä huvilassa Wannseella.

Jour Fix-tapaamisissamme kävi vieraita mitä monipuolisimmista taustoista: eri medioiden edustajia, etenkin mieleeni jäi vasemmistolainen Linke-lehden päätoimittaja, radiofeatureja tekevä Essenissä radioilmaisuusopettaja pitkän linjan toimittaja, sosiaalisen median hallinnassa kertonut poliisi ja Euroopan joista useita

kirjoja kirjoittanut vapaa toimittaja. Aiheet olivat sinänsä hyviä, mutta ehkä varsin yleisiä. Olisi ollut kiinnostavampaa kuulla joistain tietyistä” keisseistä” ja vähemmän organisaatioisen muototutumisesta. Kuitenkin, kaikesta huolimatta huomasin lopulta varsin kuivien ja aika vasemmallakin kädellä vedettyjen yleisten esittelyjenkin sivistäneen minua varsin paljon. En tiennyt Berliinin tullessani juuri mitään Saksasta, sen politiikasta, mediasta, taloudesta....joten kaikki perusasiatkin olivat minulle uusia.

Koska saksankielentaitoni oli aluksi erittäin huono, minulla meni myös osia esitelmistä ohi. Saimme kuitenkin paljon materiaalia – esitteitä, kirjoja, lisätietoon vieviä osoitteita, joten lopulta sain tosiaan kasattua jonkinlaisen tietopaketin Jour Fix-luennoilta, joita muut opiskelukaverini – yhtä lukuunottamatta – kritisoivat hyvinkin kovin sanoin. Minulle ne olivat kuitenkin vähintäänkin mahdollisuus harjoittaa saksan kuuluunymmärtämistä, joten mikäs siinä. Professori oli ylityöllistetty ja väsyneen oloinen. Välillä hän intoutui kuitenkin puhumaan ja silloin hän sanoi jotain ihan oivaltavaa, mutta muutoin hänelle kurssin vetäminen vaikutti olevan liian raskasta. Myös sihteerimme sekoili ja hänestä oli vaikea saada selvää. Mutta se siitä. Paljon oli kuitenkin hyvää heissäkin, olen aikuinen ihminen ja osaan kyllä itse huolehtia itsestäni ja tulla toimeen vähän kummallisempienkin ihmisten kanssa. Toivon kuitenkin, että sihteerin pian jäädessä eläkkeelle ohjelmaa vetämään valitaan joku, jota työ aidosti kiinnostaa. Pienellä vaivannäöllä siitä saisi todella hienon!

Olin stipendiaattipaikkaa hakiessani määritellyt, että haluaisin tutkia kulttuurijournalismin ja kritiikin yhteiskunnallista ja poliittista potentiaalia. Olin alun perin ajatellut, että keskityn teatterikritiikkiin, ja niin lopputyössäni osin teinkin, mutta lopulta se käsitteli enemmän kirjallisuutta. Aiheeksi valikoitui Peter Handken Nobel-palkinnon vastaanotto siksi, koska syksyllä huomasin, että Nobel-palkintokeskustelu ei ollut loppuun käsitelty vaan kaksikin teosta kommentoi sitä syksyllä 2022: uusi balkanilaistaustaisten toimittajien kirjoittama kirja sekä teatteriestys The Handke Project. Matkustin joulukuussa 2022 Dortmundiin katsomaan Quandra Multimedia -teatterin tekemän kosovolaissyntyisen Jeton Nezirajn teosta ja se sinetöi lopulta päätökseni: halusin keskittyä tähän aiheeseen.

Saksalaisessa sanomalehdistössä Feuilleton-nimisellä osiolla on ollut tärkeä merkitys, sillä se on perinteisesti kerännyt alleen kaiken mahdollisen kulttuurista kirjoitetun sisällön. Feuilleton-osiolle tyypillistä on, että kirjoittajat ovat syvästi sisällä kulttuurissa ja kirjoittavat usein vahvasti estetiikasta ja taiteen historiasta – ja kenties vähän vähemmän konteksteista ja taiteen suhteesta yhteiskuntaan. Kulttuurijournalismissa sen sijaan pääpaino on nimenomaan yleiskirjoittajilla, joille kulttuuri ei oikeastaan ole oma osionsa vaan läsnä kaikkialla. Siten kulttuurijournalismi voi oikeastaan tarkoittaa ihan mitä tahansa sisältöä.

Kiinnostavaa on myös, että kun on hiljalleen siirrytty niin sanotusta Feuilleton-ajasta kulttuurijournalismin aikaan, ovat myös kulttuurista kirjoitetut juttutyypit muuttuneet. Feuilleton-aikaan kuuluivat monenlaiset pakinat, tunnelmat ja ylipäättäen taidekokemusta korostaneet tekstityypit, joita niin sanotulla ”kulttuurijournalismin” aikakaudella ei enää näe. Kulttuurijournalismin aikakaudella esseemuoto ja yleistieto korostuvat, kun Feuilleton-ajalle tyypillinen sisältö on taidekritiikki.

Aiheesta löytyy Saksassa jonkin verran tutkimusta. Ilmiötä käsittelee muun muassa [Stefan Lüddemanin Kulturjournalismus-teos](#), joka on innostava ja ilahduttavan konkreettinen teos siitä, miten ja millä ehdoilla kulttuurijournalismia Saksassa tänä päivänä tehdään.

Feuilleton-aika ei suinkaan ole täysin kadonnut, ja tätä perintöä vaalivia journalisteja riittää. Kaikki viisaus ei tuon ajan kulttuurijournalismissa elä, sillä usein heille taiteentuntemus tarkoittaa tietyn länsimaisen kaanonin ymmärtämistä juuri siten, kuin se heille on aikoinaan opetettu. Silloin esimerkiksi jäävät huomaamatta vaikkapa vuonna 2019 Nobel-palkinnon voittaneen Peter Handken teosten kolonialistiset ja Balkania romantisoivat piirteet, joita monet entisen Jugoslavian maiden taiteentutkijat kritisoivat muun muassa tänä talvena ilmestyneessä [Peter Handkes Jugoslawienkomplex -teoksessa](#). Siinä monet Balkanin alueella elävät toimittajat, tutkijat ja kirjailijat puivat sitä, miten heidän äänensä sivuutettiin Nobel-

palkinnosta käydyssä keskustelussa. Tätä dilemmaa pohdin eri aineistojen valossa ja lopputyön anti Feuilleton- ajan ja kulttuurijournalismin vertailussa oli tärkeää minulle itselleni, uskon että voin hyödyntää siitä saamiani oivalluksia työssäni toimittajana ja kriitikkona.

Opintojeni voi oikeastaan ajatella jakautuneen neljään eri osa-alueeseen: kieliopintoihin, opintoihini FU:n muilla kursseilla, EJF-stipendiohjelmasta saamaani perehdytykseen Saksalaiseen mediaan ja yhteiskuntaan sekä lopputyöhöni. Viides opiskelu kulki tosi vielä siinä rinnalla ja se kuului: Berliinin kulttuurielämä! Kävin koko ajan esityksissä, näyttelyissä ja tapahtumissa, kiersin museot, puistot, kahvilat - ja tämä omatoiminen kaupunkiin tutustuminen oli tärkeä osa stipendivuottani.

Opiskelin FU:ssa talvilukukaudella saksalaista nykykirjallisuutta, Saksan debattikulttuuria, teatteritieteen puolella kävin "uudet dramaturgiat"-kurssin, Mediatieteen puolella Comparing media systems -kurssin, tanssintutkimuksessa "dance as critic"-luentokurssin. Suoritin opintopisteitäkin lopulta aika paljon (33) vaikka kaikissa luentokursseissa en tehnyt loppukoetta.

Kävin sekä vaihto-opiskelijoille tarkoitettuja kursseja, joissa opettavan asian ohella tarkoitus oli oppia saksaa, lisäksi osallistuin saksankieliseen seminaariin, se oli mahdollista koska aiheena oli nykyteatteri, johon ole erikoistunut, joten asiat olivat minulle osin tuttuja. Kävin myös englanninkielisiä kursseja ja kaikissa oli hyvä taso, mutta erityisen hyvä taso oli mielestäni saksalaisen kirjallisuuden kurssilla sekä debattikulttuurikursseilla. Pääsin niissä erityisen hyvin sisälle saksalaiseen kirjallisuuteen ja mediaan ja tapaan argumentoida. Opiskelukaverini FU:n kursseilla olivat niin nuoria, että olisivat suurimmaksi osaksi voineet olla lapsiani, mutta se ei oikeastaan haitannut. En syvemmin ystäväystynyt heidän kanssaan mutta kävin monia avartavia keskustelua nuorten kanssa, joita tosiaan oli kampeksella ihan kaikkialta maailmasta – paitsi Pohjoismaista. Tapasin koko vuoden aikana yhden tanskalaisen ja yhden ruotsalaisen, en yhtään suomalaista opiskelijaa. Sen sijaan ukrainalaisia, turkkilaisia, amerikkalaisia, italialaisia, ranskalaisia ja etenkin puolalaisia opiskelijoita oli pilvin pimein. Oli oikeastaan todella jännittävää nähdä nuorisoa ja kuulla, mitä he maailmasta ajattelevat. Ehkä paljon avartavampaa kuin omanikäisten kanssa.

Kieliopinnoissa tein syksyllä b1.2-kurssin, jossa olikin tekemistä. Koska kieliopinnoissa oli niin paljon vaikeuksia, tein talvi- ja kesälukukauden väliin jääneellä 8 viikon tauolla intensiivisen saksan kurssin b2.1-tasolla, opintoja oli 5-tuntia päivässä 7 viikon ajan, kokeet, esseet ja muut päälle. Huh. Opin paljon, mutta rankkaa oli. Jatkoin kesälukukaudella samalla tasolla b2.1 ja pääsin tasolle b2.2. Heinäkuussa puhuminen alkoi sujua paljon paremmin, ymmärsin uutiset ja mitä ihmiset puhuivat teatterissa. Se tuntui ihmeelliseltä, varsinkin kun syyslukukausi meni rämpiessä ja takellellessa. Syksyllä pystyin tekemään c1-tason kuuntelukokeen ja pääsin siitä läpi. Olen tyytyväinen, että työ kannatti, mutta työmäärä oli kyllä valtava. Ylipäätään opinnoissa sai huhkia – ryhmätyöt, esseet, esitelmät, keskustelut, kokeet, kirjalliset ja suulliset opinnäytteet – kiirettä piti! Kesälukukaudella en tehnyt yhtä paljon kuin talvella vaan keskityin enemmän vain kieliopintoihin, kirjallisuuskurssiin sekä lopputyöhön.

Berliini on teatterikaupunki, ja näin ikimuistoisia esityksiä huokeaan opiskelijahintaan. Vaikka kaikki oli Berliinissä halpaa, niin opiskelijana kaikki oli puoli-ilmaista. Bussilla ja junalla sai matkustaa mielin määrin, lippujen hinnat olivat usein ihan muutaman euron luokkaa, lisäksi opiskelijoille oli paljon ilmaisiakin käyntejä teatterissa ja opastetuilla kierroksilla. Myös kalliimmille festivaaleille, kuten Theatertreffeniin pääsi opiskelijalipuilla, ja alennus oli mittava. Elokuvateatteritkin kävivät tutuiksi. Liikuntatarjonta oli hienoa mutta muutaman kerran ohjattuun jumppaan osallistumisen jälkeen jätin jumpan, kuntoilin mieluummin tekemällä pitkiä kävelylenkkejä, jotka saattoivat venyä useiden tuntien mittaisiksi ja joiden aikana piipahtelin kirjakauppoihin ja nähtävyyksiin. Liikuntaa sekin.

Blogin kirjoittaminen Helsingin Sanomien Säätiölle oli myös yllättävän mukavaa ja monia sellaisia muistoja tuli tallennettua sinne, joita ei välttämättä olisi ilman sitä tullut taltioitua niin tarkkaan. Sain blogistani

yllättäen aika paljon palautetta, etenkin kieliopinnoista kertova postaukseni kirvoitti huomioita kääntäjiltä ja kieltenopettajilta.

Vuosi oli niin moninainen, että siinä riittää muistelemista vielä vuosikausiksi. Oli myös kiinnostavaa olla suomalainen aikana, jolloin Suomi todella huomattiin Saksassa. Nato-jäsenyys ja Sanna Marin olivat paljon esillä ja näistä asioista minulta kysyttiin usein vaikka mitä.

Vuodessa ehkä lopulta kaikkein tärkeintä oli kielen oppiminen, ja olen päämäärätietoisesti jatkanut sitä Suomessa. Koko saksankielinen media, kirjallisuus ja kulttuuri ylipäätään avautuvat nyt minulle aivan toisella tavalla. Ja vaikka kieltä pitää edelleen opiskella, koen jo olevani vahvasti voiton puolella. Kun laitan DeutschlandFunk Kulturin päälle, ymmärrän useimmiten lähes kaiken.

Asuin stipendivuoteni ajan Steglitzissä, josta pääsi erittäin nopeasti yliopistolla ja ehti myös päiväsaikaan kotiin, jos luennoilla oli taukoja. Viihdyn hyvin kotikulmillani, joissa asui paljon turkkilaistaustaisia, venäläisiä ja ukrainalaisia, mutta myös paljon saksalaisia vanhuksia, ja oli ilo nähdä, miten vanhuksia oli ajateltu lähipalveluiden säilyttämisessä.

Haluan vielä sydämestäni kiittää Helsingin Sanomain säätiötä ikimuistoisesta (pahoittelut tautologiasta, mutta ikimuistoinen on tähänkin oikea sana!) vuodesta, joka antoi mahdollisuuden opiskeluun, uusien asioiden kohtaamiseen, itseni haastamiseen ja vankan kielitaidon rakentamiseen.

Helsingissä 10.1.2024 Maria Säkö